

PROGRESJONSPLAN PRESRAGARDSKOGEN FUS

KROPP, BEVEGELSE OG HELSE

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
MÅLTID - KOSTHOLD	Barna skal få økt kunnskap om sunt kosthold ; i samarbeid med foreldre barna skal gis gode holdninger rundt måltid ro, tid og hygge skal prege måltidet. Støtte, veilede og gi positive tilbakemeldinger. Tilby et attraktivt bord med variert kost – SMART MAT	Positive måltid, der barna deltar aktivt. Fokus på sunn og god mat. Prøve og spise / drikke selv. Holde koppen selv bli introdusert for å bruke glass/ kopp uten tut og lokk . Beherske skje/gaffel og kniv etter hvert. Få prøve å smøre selv. Prøve å smake på alt. Få mulighet til å velge pålegg selv. Bli oppfordret til å spise opp før nytt på fatet. Prøve å spise skorpe Øve seg på å takke for maten. Vi øver på å rydde fat + kopp etter måltid	Være med å lage mat og dekke bordet. Sende / spørre etter mat Prøve å smøre selv Spise skorpene. Ikke sleike på kniven. Ikke ta for mye / mestre mengde pålegg. Spise opp det man har forsynt seg med. Og tygge ut av munnen før en tar mer. Øve å skjenke melk, bruke tuber o.l Sitte i ro ved bordet Prøve å holde en samtale. Ikke snakke med mat i munnen. Rydde etter seg. Tørre å smake på ny og ukjent mat. Kjenne til elementene av sunn og god mat	Hjelp de mindre. Smøre matpakke selv Selvstendig ved måltidene. Kjenne til elementene av sunn og god mat - SMART MAT Delta ved matlaging og dekking til måltid Snakke om virus/bakterier	Gode rammer ved måltid. Viktig å ha et fullstendig dekket bord før man setter seg. Starte måltidet med bordvers. De voksne sitter ned og har samtalen med barna i fokus. Vi spiser sammen, voksne som sitter å spiser sammen med barna, sender maten til hverandre, prate sammen. Prøv å gå minst mulig fra bordet. Godta en innkjøringsfase der barna springer av stolen. Vi voksne oppfordrer barna til å sitte på stolen og vise at vi krever/forventer det under måltidet. Tenk bordplassering. Alle smaker på maten, men dersom de ikke vil ha etter å ha smakt , så er det greit. Vi har fokus på at maten er god – ikke på de som ikke liker den. La barna få prøve selv, dele opp, tåle søl/gris Tilby variert kost på bordet. Dele opp brødskiva i mindre biter La barna få skorpa og prøve å spise den, del opp skorpa i små biter, øke etter hvert med oppmuntrende ord og positivitet.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
MÅLTID - KOSTHOLD					Dekke på med glass/kopper godta at det blir litt "søl" når barnet skal lære å drikke av glass. Vise og hjelpe barna hvordan de drikker av glass – holde i sammen med barnet. By fram pålegg- spør barnet om de vil ha for eksempel agurk, og varier det du tilbyr. Barna ser at andre spiser annen mat, og får lyst til å prøve selv. Ikke legg så mye mat på fatet til barna av gangen. Barnet får ikke ny mat før de har spist opp det som er på fatet: "jeg ser at du vil ha ny skive, men...." De voksne sier "takkk for maten", og oppmuntrer barna til å gjøre det / sier det sammen med barna. Event. synge ett felles bordvers til avslutning. Viktig at vi ser hvert enkelt barn og gir utfordringer/ veiledning ut fra deres forutsetninger.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
HYGIENE	Håndvask / vaske ansikt, ikke gå med matrester i fjeset. Lære om hygiene jfr. rammeplan (gode / onde bakterier, viktighet av såpe) Tilegne seg kunnskap / positive holdninger til god hygiene jfr rammeplan. Samarbeid med foreldre, informere om bleier, uttissing osv. Følge opp, få inn gode rutiner, være tilgjengelig gi konkrete beskjeder Bruke hansker.	Stellesituasjoner/på- og avkledding med fokus på deltakelse fra barna, og voksne som har fokus på tilstedeværelse og at barna klarer mye selv Vaske munn og fingre med hjelp av voksen, og etter hvert klarer mer selv Få ny bleie minimum 2 gang pr. dag Smokker kokes ved behov	Potte- og do trening Gode rutiner med håndvask og egen hygiene. Holde for munnen ved hosting og nysing. Hente seg papir ved snørr, øve seg å tørke seg selv	Selvstendig ved toalettbesøk. 5 åringen skal kunne tørke seg selv før de slutter i barnehagen. De store barna skal hjelpe de mindre barna.	Gode rutiner på stellerom med begynnende læring hvor barna ut fra hva de kan klare, deltar i stellet. Skal være voksne med når flere barn vasker seg samtidig. Hjelp barna med bretteing av skjorte slik at de ikke blir våte. Være nøye på å tørke bort snørr, oppfordre barna til å hente papir for å tørke vekk snørr. Skrive opp ved bleieskift og do-gåing på de minste, og ved behov. Følge opp rutiner, og bruke tilpasset utstyr. Oppmuntre til å holde for munnen ved hosting Klar og tydelig på bordskikk (jfr. prosessplan for måltid) Minne b. på at de ikke skal sleike på kniv/ ha hendene i nesa osv. Barna må få beskjed om å vaske hender etter at de har hatt hender i nesa/munn Minne barna på om at de må på do.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN – TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
PÅKLEDNING	Alt man kan gjøre selv skal man gjøre selv. Barna kan hjelpe hverandre og lære av hverandre. Bruke tid, gi rom for mestring. Tenke organisering av grupper. Den voksne veileder og hjelper der det er behov. Oppmuntre og gi anerkjennelse når barnet mestrer. Bevisst hva vi sier – benevning. Deltagende og observerende. Passe på når barna går ut at klærne sitter der de skal. Involvere og inspirere foreldre til samarbeid.	Finne plassen sin Den voksne benevner kropp og klær i situasjonen. Får lov til å holde på å prøve der det er rom Hente/ sette på plass sko, legge lue i hylla osv Begynne å prøve selv . Trekke ned glidelås prøve å ta av genser, bukse og lignende. Prøve å ta på ullbukser, regnbukser, dress osv.	Barna klarer mer ved av- og påkledning Individuelt hva de mestrer. Forventer at barnet viser interesse for å kle på seg selv. Kunne å kle på seg selv med oppmuntring av voksen. Prøve å ta på seg alle klærne selv (ullklær o.l) . Mestre å ta på dress og regntøy på føttene, få hjelp til armene og hjelp til knytting, og votter/strikk over sko. Ta vare på klærne sine og legge dem på plass, evt. foran hylla. Hjelpe hverandre. Lære å vente på tur.	Ta fram klær med veiledning fra voksen. Behersker å kle på seg selv, men hjelp til å fullføre. Må prøve å trekke over strikk over sko Må mestre å ta på en vott Legge på plass klærne selv (inne- og uteklær) 5 åringene skal kunne kneppe knapper. Øve på å knyte sko, ordne borrelås selv . Bør forstå hva de skal ta på i forhold til været . Holde orden på tingene sine , og orden i hylla. Finne fram klær selv. Kle på seg selv Mestre å ta strikk under sko .	Snakk med barna: ” skal vi se, hvor er plassen din da” osv. Alltid benevne det vi gjør . Finne fram klær – legg dem på gulvet ikke for mange barn i garderoben Begynne i rett tid. For å stimulere kan vi henvise til tidligere mestring: ”jeg vet jo at du klarer – du fikk det jo til da..” Øve på det samme hjemme som i barnehage Gi mestringsoppgaver- for eksempel ”i dag skal vi ta på bukse” . Bruke større barn som rollemodeller. Bruk av humor. Bevisstgjøring på klær i forhold til været. Samarbeid med foreldrene om å holde det ryddig i hyllene – legge frem klær som skal være der . Snakk med barna konkret om hvilke klær vi skal ha på i dag Med de eldste barna: spørre barna hva slags klær de tror de trenger – få de til å tenke, se sammenheng selv . Aktive og bevisste voksne som ser enkeltbarnets potensiale, og stimulerer til videre målnåing. Samarbeide med foreldre – kommunikasjon - si fra hvis klær er for store-små, ødelagte osv.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN – TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
KROPPS BEHERSKELSE FYSISK AKTIVITET	Få utfordringer i hverdagen. Utfoldelse innen ansvarlige grenser. Få et sunt og positivt forhold til egen kropp. All fysisk aktivitet må tilpasses alder og nivå. Være positive og aktive, oppfordre til mestring og selvstendighet. Være tilstede med barna.	Krabbe og gå. Gå på korte turer. Veksle mellom vogn og gå selv. Øve seg å gå i ulendt terreng, skog. Reise seg selv når de faller . Leke med gjenstander, trille ball og øve seg på klatre opp og ned. Prøve å klatre opp og sette seg på tripp-trapp-stol, andre stoler. Legge til rette det fysiske miljøet slik at det blir god plass til «tumblelek»	Springe ,sykle, danse, ake, klatre, hoppe på et bein, gå selv på turer, øve seg på å gå i ulendt terreng, mestre å rulle, hoppe opp med samlede føtter, kaste ball ,øve opp balansen, klare å sitte litt i ro, ved samling og andre aktiviteter. Øve på å tegne, male, lime, klippe med saks ,perle og lignende for å bedre finmotorikk	Balansere, sykle, hoppe på ett bein ,hoppe tau, klatre i trær og i klatresele, utvikle pinsettgrep , oppmuntre barna til å tegne mer detaljerte tegninger – mer utviklet finmotorikk Veve, lage dusker, klippe, fingerhekling, sy o.l kan være finmotoriske aktiviteter. Koordinere bevegelser være modig – utfordre seg selv. Sparke fotball , øve på å sykle uten støttehjul, gå på ski og skøyter. Innøvd pinsettgrep. Øve seg på å skrive navnet sitt. Gå lengre turer , og topturer. Ute i all slags vær.	Legge noe foran dem som motiverer å krabbe. Legge til rette for hinderløype Gå mye på tur. La barna leke inne og. Om vinteren legger vi til rette for mer innelek, enn vår, sommer og høst. Sørge for at barna får tilgang på sykkel til sin aldersgruppe. Tilby aktivitetene, utstyr er tilgjengelig og synlig. Aktive voksne.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN – TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
FORSTÅELSE OG RESPEKT FOR EGEN OG ANDRES KROPP. SETTE GRENSER FOR EGEN KROPP	Lære dem å si nei når de opplever noe de ikke vil. Lære å hjelpe andre / si fra til voksne. Vi voksne sette ord på barnas følelser. De voksne tar hensyn til barnets behov for kontakt og nærhet . Ta hensyn til hva barnet vil. Respektere barnas intimsone. Barna får velge den voksne den vil ha, samtidig som de voksne jobber aktivt for at alle barna er trygge på de voksne på avdelingen, og voksne på resten av huset.	Skal vise følelser. Lære å si nei. Lære at de ikke skal bite og slå. Begynne å sette ord på egne følelser .	Starte å tolke andres signaler . Begynne å få forståelse for andres kroppspråk. Lære seg hvordan de forholder seg til kroppen sin (selvstendighet). Dogåing – lære seg respekt for andre som er på do. Ikke erte med navn, kallenavn, skremme hverandre verbalt eller fysisk.	Si nei, når det er nok på en passende måte. Kunne si fra, sette grenser for seg selv på en passende måte. Tolke andres signaler . Stoppe / ta hensyn til andres kroppspråk . Eette seg inn i andres følelser og handle deretter – empati Utvikle gode holdninger – eks. styre sinnet sitt og forståelse for andres følelser.	Respektere om barnet er lei seg, sint – som voksen skal du ikke le / bagatellisere det . Tema i samtaler, samling, bøker, sanger , rim/regler . Voksne må gi barna begrep for de ulike følelsene - Steg for steg. Synliggjøre for barna hva konsekvensene blir om de slår, biter og lignende – gi de positiv oppmerksomhet på det positive de gjør. Overse noen ganger, ikke alltid. Kommentere slåing, biting og mobbing – først og fremst. Ha respekt for stellesituasjon – tolke kroppspråk - ta hensyn til det barnet signaliserer. Voksne skjermer ved selvstimulering.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
LEK	Leken er satsningsområde for alle FUS barnehager, og vi vil legge til rette for lek både ute og inne	Funksjonslek/sanselek Symbollek Parallell-lek	Symbollek, konstruksjonslek og rollelek	Legge til rette for avanser rollelek Regellek	Kommunikasjon, språk og tekst
VENNSKAP	Alle skal ha minst en venn	Empati, det å være god mot andre, og begrepene lei seg, glad og sint. Oppleve seg sett, hørt og forstått. ”Min og din”	Kjenne igjen følelser. Undre seg over følelser-uttrykk. Forhandle, dele og forholde seg til konfliktløsning. Turtaking Finne glede i samvær og samspill med andre barn. Respektere andre og seg selv, si positive ting til hverandre. Få innsikt i andre kulturer	Utvikle evne til å løse konflikter Føle respekt og toleranse. Respektere og akseptere mangfold. Ha klare forventninger om å bli sett, hørt og forstått av omgivelsene. Begynnende forståelse for den enkeltes rettigheter og likeverd.	Etikk, religion og filosofi Kommunikasjon, språk og tekst

ANTALL, FORM OG ROM

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
Få oppleve spenning og glede ved å utforske og leke med tall og form. Ta utgangspunkt i barnets utviklingsnivå. Benevning av ulike former vi har rundt oss. Synliggjøring av ulike former. Alle ser, men forstår ikke; eks en ball – rund Bevisstgjøre oss voksne på hva vi kan gjøre i hverdagen undre oss sammen med barna , både når vi er inne og ute i barnehagen, og når vi er på tur.	Møte tall visuelt og med språk - vite hva tall 1, 2 og 3 er - få mulighet til å sortere og klassifisere med ulikt materiell - lære seg å bruke sansene (sansestimulering ;føle, kjenne, ta på) - lære seg å kjenne runding / firkant - bli kjent med begrep stor og liten, lang og kort - finne plassen sin i garderoben, matbordet; - bruke begrep: foran, bak, over og under - orientere seg i barnehagen og vite hvor rommene er	Øve seg på sortering og lage mønster - bli kjent med begrep større enn og mindre enn - se ulikheter og likheter - bli kjent med mål og vekt -kjenne til tallrekka 1-10 - se forskjell på, evt. tegne sirkel, firkant, trekant - utforske og leke med form og mønster	Utvide tall og telleremser Utvide forståelsen av mengde,mønster, antall, form og sortering Forståelse for i går, i dag og i morgen Tegne, lage labyrinter - tegne fra prikk til prikk og tall til tall - lage egne mønstre - begynne å kjenne igjen tall uten å telle - enkle regnestykker - Kjennskap til klokka, ukedager og måneder - Rekkefølge: først, sist - Plassering: over, under, inne i, utenfor, bak, ved siden av	Telleleker (fra de minste med å telle fingre og tær, indianersang, telle-regler, sende raketter i bursdagssamling, eventyr, rødt lys osv.) Lek med former, leke med puttekasser, puslespill Titt-tei leker/Kims lek/Gjemsel Plassering: hvor er skoen – kan du sette”... Orientering: den er nær- langt borte. Sortere og fordele: En til meg, en til deg.. Oppdagelsesturer, både inne og ute i barnehagen, og på turer. Sortere form og farge. Konstruksjonslek – duplo, lego, byggeklosser, snekring, naturmateriale Plastelina, lekedeig, perler Takt og rytme	Benevning i hverdagen – ord på gjenstanders fasong og størrelser. Se og observere hva barna kan Bruke kroppen når vi teller Deltagende på spill, viktig å kunne reglene. - deltakende / igangsettere i sangleker Veilede barna i ulike mengdemål (baking) Stille spørsmål med barna; hva kan lages, bygges – vær utforskende Legge til rette for eksperimentering Ta med barna på dekking av bord osv. Barna er med på rydding i kasser, og hva som skal ligge hvor.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON

PROGRESJONSPLAN PRESTAGARDSKOGEN FUS

Natur, miljø og teknikk

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
Barna skal få oppleve glede og undring over naturens mangfold Barna skal ferdes mye ute i naturen Barna skal få grunnleggende innsikt i natur, miljøvern og samspillet i naturen. Barna skal få tid til lek og læring i naturen Vi skal gi barna tid til å være nysgjerrige og undrende i naturen Barna skal få kunnskap om dyr, vekster og miljø Må få tid og rom til å få reflektere, fortelle om turer og opplevelser	Bli kjent med de andre barna i gruppa, og lære seg kompetanse for hvordan vi samhandler med hverandre, og at betyr noe i fellesskapet. Bli kjent med nærmiljøet rundt barnehagen - gå små turer i nærmiljøet - oppleve å være ute i naturen - utforske samme sted ved flere årstider - opplevelser hvor de kan kjenne på, sanse Oppleve, erfare og få kjennskap til naturkreftene ved å være ute i all slags vær. På de dagene med dårligst vær, vått og kaldt trenger ikke turene å være lange. Plante Sortere matsøppel, papir og glass. Legge til rette for erfaringslæring- Barna lærer om planter og dyr gjennom å se, ta på og lukte. Fokus på teknikk i umiddelbar nærhet. – lysbryter, vannkran mm. Begynnende kjennskap til digitale verktøy	Naturopplevelser i alle årstider – undring over naturens syklus Sortere søppel, plukke søppel. Ta vare på naturen. Vi snakker om hvorfor.. Dramatisering Erfaringslæring - utforske dyr og planter vi finner på vår vei. Få kunnskap om forskjellige dyre-, fugle- og fiskearter. Trær, blomster og sopp. Kunnskap om hva som er spiselig Temperaturmåling Vi har plansjer, oppslagsverk, utstyr til forskning tilgjengelig – , og med på tur. Planting Få kjennskap til elementene jord, ild, lys og vann Utvikle videre kjennskap til digital verktøy	Skille mellom flere dyre- og plantesorter Observere/studere dyr Vi gir erfaringer med og kunnskaper om dyr og vekster og deres gjensidige avhengighet og betydning for matproduksjon Videre kunnskap om hva som kan spises og ikke i naturen Vi lærer at menneske og natur er avhengig av hverandre Vi stimulerer til undring og spørsmål i forhold til teknikk og fysikk. (Årsak – virkning) Lære om reparasjon og gjenbruk. Bruke digitale verktøy til lek og læring. Søke på data etter informasjon.	Formingsaktivitet med det vi finner ute Lage bål, og mat ute. Få bruke kniv, sag, øks Utforske leire, sand, vann, is og lys. Lage urte-, blomster- og grønnsakhage. Være med å høste derfra. Barna tar bilder selv Bruke faktabøker på tur Turkart Bruke speil, forstørrelsesglass, lupe, forstørrelsesboks og kikkert. Ipad, pc, overhead Være med å sette på kaffe, bruke kopimaskin, laminere Være på tur ved og på sjøen, i skogen, på fjellet. På kanotur, trøbbåttur, klatretur, elvevandring	Vi stimulerer til å bruke sansene og tar utgangspunkt i barns nysgjerrighet- Vi opplever verden sammen med barna Vi skaper gruppeglede Vi kartlegger, er kjent og bruker nærmiljø Vi legger til rette, organisere i både små og store grupper . Er bevisst på at ro gir gode læringsmiljø Vi er anerkjennende i vår væremåte . Være engasjert; lage dyrelyder, være undrende sammen barna Stopp barna som ”ødelegger” insekter, og gi gode alternativer Gjøre naturen spennende Rollemodell i naturen; eks ikke kaste rask, plukke glasskår Kunnskapsrike voksne

PROGRESJONSPLAN PRESTAGARDSKOGEN FUS

Etikk, religion og filosofi

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
Tilegne seg samfunnets grunnleggende verdier, tradisjoner og høytider Gi plass til undring og filosofering Få hjelp i konfliktsituasjoner, få mulighet til å tilegne seg empati, og utvikle konstruktive og nære relasjoner til andre mennesker Null toleranse for utestegning og mobbing Oppleve respekt for sin kultur og religion. Markere religiøse høytider Markere alle kulturer/land som er representert på avdelingen, for eksempel feire nasjonaldag , lage mat, temaarbeid (samarbeid med foreldre) Markere samenenes nasjonaldag God dialog og samarbeid med hjemmet	Vise omsorg for hverandre Utvikle empati (kunne sette seg inn i andres ståsted) Få begynnende forståelse for at egne handlinger får konsekvenser. Lære å hjelpe hverandre Lære å dele Lære konflikthåndtering Undring – samtaler Vise respekt for liv Markere de ulike høytider ved visualisering og konkrete	Ta vare på hverandre Vise respekt for andres ting Ha forståelse for at egne handlinger får konsekvenser – egne valg og handlinger påvirker situasjonen. Får høre innholdet i juleevangeliet, og påskeevangeliet i forhold til deres alder og modning. Lærer sanger om jul og påske Barna får innblikk i ”jul i gamle dager”, et annet perspektiv på for eksempel gaver	Forventninger om at de kan veilede og hjelpe andre med normene og reglene vi har i barnehagen Være med å praktisere og overholde etiske retningslinjer Kan løse konflikter seg imellom, eller søke hjelp hos de voksne for å få hjelp til konfliktløsning. Har empati – klarer å leve seg inn / forstå andre barn Øve seg på å lytte til hverandre, og å vente på tur. Lære barna på å bli løsningsorientert Mer forståelse og innblikk i, for eksempel juleevangeliet, påskebudskapet Fadderbarn	Steg for steg samlinger – bli kjent med ulike følelser, og egne følelsesmønstre Juleforberedelser – julevandring og julegudstjeneste for de eldste Markere påskehøytiden Bruke bøker som tar opp filosofiske temaer, temaer rundt døden, fødsel, liv, religion, osv Bruke drama Barna må stå til ansvar for egne handlinger	Være positive og gode rollemodeller Gi ros og anerkjennelse Samtale og åpenhet Organisere i små grupper, voksne som er tett sammen med barna. La barna få oppleve likheter og ulikheter som verdifullt. Innhente kunnskap om religion som er representert på barnehagen. Møte alle barna med respekt for den de er. Tid og nærhet til barna – slik at vi får tak i det som opptar barna Veilede barna til å løse konflikter Stimulere til refleksjon rundt vennskap og det å være forskjellige. Skape rom for opplevelser, undring, ettertanke og gode samtaler Skape interesse for og bidra til forståelse og toleranse for forskjellige kulturer og ulike måter å leve på. Stille spørsmål og undre seg sammen med barnet Vise interesse og engasjement. Møte barnet, tro, spørsmål og undring med alvor og respekt Være ydmyk i møte med andre Vi er tydelige voksne i forhold til samfunnets normer og regler, hva som er rett og galt. Markere kristne høytider

PROGRESJONSPLAN PRESTAGARDSKOGEN FUS

Nærmiljø og samfunn

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
Vi lar barna få erfare at de har medbestemmelse på sin hverdag i barnehagen. Få kunnskap om samfunnet gjennom opplevelser og erfaringer i nærmiljøet Oppleve at jenter og gutter er likestilte. Markere 17.mai Bli kjent med den samiske kulturen, markere Samenes dag 6. februar Besøke Jens Bonde	Bli kjent i og rundt barnehagen. Oppleve dyr på nært hold Ta hensyn, være en del av ett fellesskap.	Utvide kjennskap til nærmiljøet ved å gå lengre turer fra barnehagen Samarbeid Lære ulike skikker og tradisjoner i nærmiljøet Lære om likheter og ulikheter lokalt og globalt	Utvide enda videre kjennskap til nærmiljøet ved å gå lengre turer fra barnehagen Gå på tur til skolene i nærmiljøet Videreutvikle forståelsen av lokale og globale likheter og ulikheter Ulike skikker og tradisjoner Presentere nasjonale og lokale styringsordninger Lære om demokrati og medbestemmelsesrett Lære om Norges historie	Flagg, 17.maisanger Samenes nasjonalsang - joik Gå på butikken Gå på biblioteket Gå i skolehagen Gå på museumet Besøke kommunehuset, kulturhuset Min tur Avstemningstur Benytte foreldre med ulike yrker; besøke yrker. Lære barna gode rutiner for trafiksikkerhet	Godt samarbeid mellom avdelingene Godt samarbeid mellom Tyse og Prestagardskogen – besøke hverandre. Være kjent og trygg i nærmiljøet La barna være med på alle stadier av tur; forberedelse, underveis og etterarbeid Forberede barna på ting som skal skje Være bevist på, og ha kunnskap om kjønnsrollemønster. Bevist på egne holdninger og verdier på dette området. Forberede barna til skolestart ved samtale og besøk på skole

PROGRESJONSPLAN PRESTAGARDSKOGEN FUS

Kommunikasjon, språk og tekst

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
Vi legger til rette for et rikt språkmiljø der både barn og voksne daglig opplever spenning og glede ved høytlesning, fortelling, sang og samtale.	Vi er tilstede der barn er. På småbarnsavdelingene er vi på gulvet. Tolker, lytter og ser og responderer på barnas signaler og kroppsspråk. Vi kjenner betydningen av de ulike signalene barna gir. Vi bekrefter, benevner og gjentar ord riktig. Vi har fokus på ulike situasjoner, barn kjenner seg igjen, vi setter ord på disse situasjonene. Være bevisst at dette er en ordsamlerperiode. Vi skaper et sparestimulerende miljø i alle hverdagssituasjoner, som påkledingen, måltid, bleieskift mm.	Vi viser interesse for det barna uttrykker og formidler, og vi er gode samtalepartnere i hverdagssituasjoner. Bruke disse mulighetene til aktiv språkstimulering Vi knytter det muntlige og skriftlige språket sammen. Vi legger tilrette for lek med ord og fabulering. Vi legger tilrette for lek med lyder og bokstaver muntlig og skriftlig. Vi synliggjør skriftspråket i det fysiske miljøet Sikre at alle barna deltar i tegneaktiviteter siden dette er starten på utvikling av skriftspråket. Vi bruker tid på muntlig formidling av historier og fortelling.	Vi er oppmerksomme på hvordan språket brukes til å konstruere lek, og deltar aktivt for å stimulere dette dersom det er nødvendig. Være støttende og undrende sammen med barna i forhold til lek med bokstaver og lesing. Vi legger til rette for mye samtale med et utvidet fokus på det mellommenneskelige. Skape tekst, dikt, rime, ellinger, fabulere og tøyse med språket. Oppmuntre til tegning, lese -og lekeskriving. Tema fra Steg for steg som omhandler følelser og sosial kompetanse.	Snakkepakken Steg for steg Bøker, bildebøker og pekebøker, høytlesning Spill Ulike lekeaktiviteter Bevegelseslek Rim, regler, tøyse med ord og uttrykk Dele i små grupper for å sikre at alle barna får ta til ordet oftere Bruke biblioteket La barna delta i aktiviteter og situasjoner der skriftspråket brukes, for eksempel når det skal skrives fra «dagen i dag», når det skal skrives handleliste o.l.	Fremmer trygghet hos det enkelte barn, slik at barnet tør å utfolde seg språklig. Knytter språk til alt som gjøres og oppleves sammen med barna. Tar seg tid til å føre en samtale med barna, stiller spørsmål som inspirerer barna til språklig aktivitet, og ikke bare til ja og nei svar. Er observante i forhold til alle barna. Har bøker tilgjengelig. Ikke bare leser bøker, men også forteller eventyr, egne opplevelser og historier osv. Tar barna med på daglige gjøremål sjøl om dette tar lenger tid enn om vi skulle gjort det aleine. Tar barnas språklige innspill på alvor, viser entusiasme og engasjement.

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
.	Vi er bevisst det fysiske miljøet og legger til rette for "toddlerleken" Vi er delaktige i den begynnende rolleleken. Vi introduserer enkle begreper som beskriver følelser Barna skal erfare og oppleve språk med alle sansene sine.	Vi er bevisste på at barna har tilgjengelig språkstimulerende materiell Vi legger til rette for og deltar i rollelek, de voksne må se barnas signaler og der det er naturlig gå inn i rolleleken med et bevisst ønske om å stimulere språket rundt det temaet barna er opptatt av Vi bruker språket aktivt til å snakke om/kjenne igjen følelser og begreper knyttet til dette. Utvide sang, regle – og bokrepertoaret. Vi gir barna varierte opplevelser og erfaringer som utgangspunkt for begrepsutvikling og samtale. Viktig å la barna delta i daglige gjøremål. Gi barna erfaring med gjenstander (kjenne på, smake på, lukte, høre, utforske osv.) for å utvikle ord og begrep.	Utnytte naturlige situasjoner for å lære om konfliktløsning Være bevisst bokvalget, bøkene bør appellere til refleksjon og samtale. Bruke samme bok flere ganger, gjentakelse retter etterhvert barnets oppmerksomhet fra bilde til tekst. Medvirke, planlegge og evaluere turer og aktiviteter Samtale om språket og ords betydning Bruke fortsettelsesbøker	Lek med former, tegner dem, benevner dem og bruker dem i hverdagslivet. Måling, veiing, eksperimentering. Konstruksjonslek (Lego, Naturmateriale, snekring mm.) Lekelesing/medlesning Bruke muntlige fortellinger med innslag av konkrete og dramatisering. Oppmuntre barna til å skrive navnet selv. "Hermeskrive" Vi setter tekst på tegninger Gå på jakt etter bokstavlyder.	Lar leken stå i fokus både som metode og innhold i språkarbeidet Ha satt seg inn i språkplanen for Nordbygdo FUS. Der er det enda mer informasjon om barn og språkutvikling, og flere tips og ideer til aktiviteter.

PROGRESJONSPLAN PRESTAGARDSKOGEN FUS

Kunst, kultur og kreativitet

MÅL FOR ALLE ALDERSGRUPPER	1-2 ÅR	2-4 ÅR	4-6 ÅR	FORSLAG TIL AKTIVITETER	VOKSENROLLEN _ TILTAK/AKTIVITET FOR Å FÅ PROGRESJON
Barna får ta i bruk sin fantasi, kreative tenkning og skaperglede Bearbeide inntrykk og opplevelser gjennom uttrykk-skapende aktivitet, forming, dramatisering og tekstskapning Ta vare på hvert enkelt barns initiativ og improvisasjon Legge til rette for et inspirerende miljø i barnehagen ved å ha ulikt materiale og utstyr synlig/tilgjengelig Delta i tradisjoner ved barnehagen Delta på ulike kulturtilbud; konserter, utstillinger, festivaler, teater, osv. Vi voksne har fokus på prosessen og ikke bare på produktet Synliggjøre prosess/produkt gjennom kunstutstilling Sanger, rim og regler, litteratur + utstyr til dramatisering Bruk av instrumenter Bruke årstidene, mye naturmaterialer og gjenbruk	Introdusere barna for ulike formingsmateriell og teknikker Bruke kroppen/sanse for å bli kjent med materialer (smake, lukte, røre, høre) Enkle fortellinger som stimulerer fantasien. Kreativitet i leken, mye fokus på lek Få oppleve dramatisering Musikk Prosesorientert	Rollelek – fantasilek Videreutvikle barnas formings- ,musikk og drama uttrykk Få kjennskap til at data kan være et kreativt verktøy Utvikle tegneferdigheter Delta selv i dramatisering for andre-samlingsstund, fellessamling og temafester for foreldre 4 åringene går Lucia	Avansert rollelek Øve på å stå i fokus Barna skal utvikle elementær kunnskap om virkemidler, teknikk og form for å kunne utrykke seg estetisk i visuelt språk, musikk, dans og drama. Barna skal få oppleve at kunst, kultur og estetikk bidrar til nærhet og forståelse Tredimensjonal kunst Bruk av digitale verktøy	Maling- primærfarger(giftfri) Fingermaling, store/små pensler, Blyanter, kullstifter Leire,Ull Bygge hytte: spiker, tremateriale, Rive i papir Billedbøker, sangbøker Lage fortellinger, bøker, vitser, gåter Bevegelsessanger,spontansang Instrumenter,Samlingsstund Utkledningsklær Rollelek Barneleker, tauhopp, strikk, sangleker Hermelek Karneval – lage egne kostymer til karneval/utkledningsdag Gå på biblioteket, kulturhuset, se kunstverk i nærmiljøet, utstillinger, gallerier, skulpturer Bruk IKT	Vi voksne har ansvar for å pirre nysgjerrigheten; aktive, engasjerte! Inspirerende voksne, inspiratorer i leken Bruke ressurser i personalet og foreldregruppen Sikre trygge materialer Ta vare på barns initiativ; lyd, musikk, bevegelse Bruke bevegelser, stemme og ansiktsuttrykk Dramatisere for barn Undre seg sammen med barna, lese, benevne, synge, leike Sette ord på følelser Bruke foto for å snakke om opplevelser Formidle eventyr gjennom fortelling og drama Introdusere barna for tradisjonelle barneleker